

APRECIEREA PROBELOR LA ADOPTAREA HOTĂRĂRIILOR PROCESUALE ÎN CURSUL CERCETĂRII JUDECĂTOREȘTI

Lilia LUPAȘCO,
judcător, doctorand, USM
<https://orcid.org/0000-0002-0060-7908>

SUMAR

Procesul penal manifestă un caracter etapizat, iar fiecare dintre fazele procesului vizează rezolvarea anumitor chestiuni și finalizează cu adoptarea unor soluții corespunzătoare. Aprecierea probelor în cursul cercetării judecătorești manifestă interes, întrucât aici se pun bazele activității organului judiciar pentru etapa următoare.

Cercetarea judecătorească constituie partea centrală a judecării cauzei în prima instanță. În cursul cercetării judecătorești părțile pot să administreze probe, iar organului judiciar îi revin o serie de obligații în legătură cu aprecierea probelor. Pentru aflarea adevărului, organul judiciar va supune aprecierii toate probele din dosar.

Cuvinte-cheie: *apreciere a probelor, cercetare judecătorească, proces penal, ședință preliminară, partea acuzării, partea apărării, sentință.*

Aprecierea probelor în faza judecării cauzei penale este o parte complexă și importantă a probatorului procesual-penal, a cărei îndeplinire are propriile trăsături specifice.

Problemele aprecierii probelor au focalizat atenția juriștilor, în decursul anilor, prin diverse studii monografice și publicații științifice. În demersul nostru științific am considerat oportun să ne orientăm spre identificarea și soluționarea problemelor legate de aprecierea probelor în cursul cercetării judecătorești.

Cercetătorii care au contribuit semnificativ la dezvoltarea tematicii privind aprecierea probelor la etapele pregătirii cauzei pentru judecare și cercetării judecătorești sunt Vizdoagă T., Dolea Ig., Volonciu N., Rusu V., Petrușca S., Ceachir A., Zamfir V., Morcov A., Gherasim D., Crișu A., Reabinina T. etc., ale căror lucrări științifice au fost reflectate în prezenta cercetare.

ASSESSMENT OF THE EVIDENCE IN THE DECISION – MAKING PROCESS DURING JUDICIAL INVESTIGATION

SUMMARY

The criminal process manifests a staged character, and each of the phases of the process aims at solving certain issues and ends with the adoption of appropriate solutions. The assessment of the evidence at the stage of filing the criminal case shows interest, as this lays the foundations of the activity of the judicial body for the next stage.

The judicial inquiry is the central part of the trial in the first instance. During the judicial investigation, the parties may administer evidence and the judicial body has a number of obligations in relation to the assessment of evidence. In order to find out the truth in the criminal case, the judicial body will assess all the evidence in the case.

Key-words: *assessment of evidence, judicial investigation, criminal trial, preliminary hearing, the prosecution side, the defense side, sentence.*

Cercetarea judecătorească este partea cea mai importantă și mai complexă a judecării în fond, în care se administrează și se verifică toate probele din cauza penală pentru aflarea adevărului asupra învinuirii aduse inculpatului.

Cercetarea judecătorească constituie partea centrală a procedurii în prima instanță. Ea începe cu citirea concluziilor de învinuire (rechizitoriul) [6, p. 672-673]. Această parte a judecării se aseamănă cu o investigație, de unde și denumirea ei. Pentru a se deosebi de cercetarea efectuată în condițiile urmăririi penale, legea numește această activitate *cercetare judecătorească* [18, p. 86]. Anume aici se manifestă în toată amploarea sa principiul contradictorialității procesului penal.

În cadrul cercetării judecătorești, instanța examinează învinuirea adusă persoanei/persoanelor trimise în judecată, care este expusă în rechizitoriu. Astfel, obiectul cercetării judecătorești are întotdeauna un caracter determinat, rolul esențial în acest sens revenindu-i rechizitoriului parvenit din partea organului de urmărire penală [13, p. 28].

Cercetarea judecătorească constituie temelia, fundamentul realizării reușite a celorlalte componente ale judecării cauzei. Fără realizarea unei cercetări judecătorești obiective și sub toate aspectele, este de neînchipuit înfăptuirea adecvată a dezbaterilor judiciare și adoptarea unei sentințe legale și fundamentate [14, p. 28].

Momentul procesual al începerii cercetării judecătorești este marcat prin dispoziția art. 366 alin.(1) din Codul de procedură penală [2], care prevede că președintele ședinței de judecată anunță începerea cercetării judecătorești. Propriu-zis, cercetarea judecătorească începe odată cu expunerea de către procuror a învinuirii formulate. Citirea învinuirii cu voce, de către procuror, în ședința de judecată, prezintă importanță deoarece, prin aceasta, obiectul procesului penal este adus la cunoștința inculpatului, a celorlalți participanți la proces, dar și a completului de judecată.

Cercetarea judecătorească se desfășoară conform unei ordini stabilite în Codul de procedură penală, ordine care poate fi schimbată, la cererea părților sau a altor participanți la proces, dacă aceasta este necesar pentru buna desfășurare a cercetării judecătorești [6, p. 675]. În primul rând, se supun cercetării probele prezentate de către acuzare (art. 365 alin.(1) din Codul de procedură penală), iar la solicitarea părților sau a altor participanți la proces instanța poate să modifice ordinea de cercetare a probelor (art. 365 alin.(2) din Cod). Planificarea ordinii de cercetare a probelor depinde de procedura în care se desfășoară procesul penal. Or, în cazul examinării cauzei în procedură generală, ordinea cercetării judecătorești va începe cu probele acuzării: audierea părții vătămate, a martorilor, audierea experților și specialiștilor, cercetarea probelor scrise ale acuzării, după care instanța va purcede la cercetarea probelor apărării: audierea martorilor, experților și specialiștilor, cercetarea probelor scrise ale apărării și, în final, audierea inculpatului. Apoi instanța procedeează la dezbateri judiciare. Inculpatul poate cere să fie audiat la începutul cercetării probelor sau la orice etapă a cercetării judecătorești, pe când, în cazul examinării cauzei în procedură simplificată, prevăzută de art. 364¹ Cod de procedură penală, ordinea cercetării judecătorești va începe cu audierea inculpatului, sub condițiile audierii martorului, audierea părții civile și părții civilmente responsabile, pe marginea acțiunii civile, dacă acestea sunt în proces, după care instanța procedeează la dezbateri judiciare.

Subiecții aprecierii probelor în cursul cercetării judecătorești

Aprecierea liberă a probelor la etapa cercetării judecătorești cunoaște unele limitări, determinate mai ales de inechilibrul care există între apărare și acuzare în cadrul probatorului.

Evident că la aprecierea probelor în faza de judecare a cauzei participă nu doar judecătorul și procurorul, dar și ceilalți subiecți procesuali (inculpatul, partea vătămată, apărătorul etc.), doar că hotărârile lor nu au caracter de act oficial. Aprecierea probelor înfăptuită de participanții la proces poartă caracter de recomandare. Această categorie de apreciere a probelor se conține, în special, în declarațiile, luările de cuvânt ale participanților la proces făcute în cadrul cercetării judecătorești și dezbaterilor. Importanța acestei aprecieri rezidă în faptul că ea asigură aprecierea multiaspectuală a probelor, luându-se în considerare părerea tuturor participanților la proces.

Codul de procedură penală determină cercul de subiecți pentru care aprecierea probelor constituie obligație profesională (judecătorul, procurorul, ofițerul de urmărire penală etc.), din considerentul că, în urma actelor procesuale întocmite de acești subiecți, depinde vectorul evoluției procesului penal și tragerea concluziilor definitive în cadrul probatorului. Dar aceasta nu înseamnă că aprecierea probelor este un monopol al organelor statului. Apărându-și drepturile, participanții la procesul penal tot apreciază probele, numai că la primii subiecți (judecătorul, procurorul, ofițerii de urmărire penală) aprecierea probelor este materializată în acte procesuale, iar pentru restul participanților aprecierea probelor se afirmă în cereri, demersuri, obiecții și plângeri [10, p. 184-185].

De exemplu, apărătorul, inculpatul, partea vătămată și partea civilmente responsabilă pot să facă aprecierea probelor sub forma unor obiecții pe marginea probelor administrate și să solicite consemnarea obiecțiilor în procesul-verbal al ședinței de judecată (art. 66 alin.(2) pct. 20 din Codul de procedură penală). Alt exemplu de apreciere a probelor de către participanții la proces constă în dreptul inculpatului de a solicita concursul instanței în administrarea de probe (art. 24 alin. (4), art. 66 alin.(2) pct.17 din Cod) și în dreptul de a contesta actele judecătorești (art. 66 alin.(2) pct. 27 din Cod). Însă toate aceste obiecții, cereri și demersuri ale participanților la proces poartă caracter auxiliar, deoarece aprecierea finală a probelor o va face judecătorul prin încheieri (motivate sau protocolare) și prin sentință.

Concluzia este că în faza de judecare a cauzei penale doar judecătorul și procurorul sunt subiecții procesuali care apreciază probele în con-

formitate cu art. 27 din Codul procedură penală și doar ei pot să adopte hotărâri cu caracter oficial.

Art. 101 alin.(4) Cod de procedură penală specifică faptul că *instanța de judecată este obligată să pună la baza hotărârii sale numai acele probe la a căror cercetare au avut acces toate părțile în egală măsură și să motiveze în hotărâre admisibilitatea sau inadmisibilitatea tuturor probelor administrate*. Asume această normă legală scoate în evidență rolul judecătorului la adoptarea sentinței finale – ca subiect de apreciere a probelor.

Instanța ia în considerare părerea participanților la proces în ceea ce privește aprecierea probelor, însă nu este obligată să țină cont de ea. Aprecierea făcută de instanța de judecată poartă un caracter autoritar, deoarece actele de dispoziție ale instanței judecătorești în care se expune sunt general obligatorii [11, p. 25]. Totodată, instanța de judecată urmează să motiveze respingerea argumentelor aduse de participanții la proces în vederea susținerii poziției lor bazate pe aprecierea proprie a probelor.

Reguli de apreciere a probelor la etapa cercetării judecătorești

Din analiza articolelor 27 și 101 ale Codului de procedură penală, reiese că aprecierea probelor constituie o activitate care trebuie realizată cu respectarea anumitor reguli. La etapa cercetării judecătorești, organului judiciar îi revin o serie de obligații privind aprecierea probelor.

În primul rând, *nici o probă nu are valoare dinainte stabilită* pentru instanța de judecată (art.101 alin.(3) CPP). Libera apreciere a probelor exclude posibilitatea oferirii unei puteri probante dinainte stabilite unei probe. În consecință, nici o probă nu poate fi apreciată prealabil, ci aprecierea fiecărei probe se face de instanța de judecată în urma examinării conjugate a tuturor probelor administrate [5, p. 37], în scopul aflării adevărului.

Legea nu face o ierarhie a probelor după valoarea lor probantă, fiecare probă fiind evaluată doar în funcție de informația pe care o conține și apreciată în contextul evaluării tuturor probelor administrate în cauză. De asemenea, legea procesuală penală nu stabilește diferențe, deosebiri între probe, în ceea ce privește forța lor probantă în raport cu împrejurarea, dacă au fost administrate în faza urmăririi penale sau în faza judecătorești. În aceste condiții, dacă se constată că declarațiile date în procesul penal sunt contradictorii cu alte probe, instanța trebuie să le stabilească pe cele care corespund adevărului, rămânând să dea o apreciere critică motivată celorlalte probe.

Având în vedere regula că nici o probă nu are valoare dinainte stabilită pentru instanța de jude-

cată, judecătorul trebuie să aprecieze concluziunile tuturor probelor, indiferent de faza procesuală în care acestea au fost administrate (în faza de urmărire penală sau în faza judecătorești).

Cu titlu de exemplu, vom aduce cauza penală nr. 1-1361/2019, examinată de Judecătoria Chișinău, sediul Buiucani, în perioada 14.03.2019 – 02.11.2020 [15]. Conform rechizitoriului, S.T. a fost învinuit pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute de articolele 42 alin.(2) și 165 alin.(3) lit. (a) din Codul penal. S-a indicat că, în perioada anilor 2008-2016, fiind membru al unui grup criminal organizat, *a recrutat-o pe cetățeanca L.D. și, privând-o ilegal de libertate, a impus-o să îndeplinească munca forțată*.

Prin Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, din 02.11.2020, S.T. a fost recunoscut vinovat de comiterea infracțiunii prevăzută de art. 165 alin.(1) lit.a), f), g) din Codul penal și, în baza acestei Legi, i s-a stabilit o pedeapsă sub formă de opt ani închisoare, cu executarea pedepsei în penitenciar de tip semiînchis, cu privarea de dreptul de a ocupa și de a exercita funcții în domeniul încadrării persoanelor în câmpul muncii pe un termen de 5 ani. Instanța de judecată a motivat că, *apreciind ansamblul de probe administrate și cercetate în ședința de judecată, nu poate fi reținută comiterea faptei în calitate de membru al unui grup criminal organizat. Și sub acest aspect, instanța de judecată ține să specifice lacunele și erorile admise de organul de urmărire penală la instrumentarea nu doar a cauzei examinate în privința lui S.T., dar a întregii scheme de activitate infracțională a mai multor persoane. Or, deși în ședința de judecată s-au constatat faptele de implicare a mai multor persoane într-o schemă infracțională, instanța de judecată nu le poate reține anume în privința inculpatului S.T., toate aceste acțiuni fiind comise de către alte persoane, în privința cărora cauzele penale au fost disjuse în proceduri penale separate. Instanța de judecată, în temeiul art. 325 din Codul de procedură penală, care stabilește limitele învinuirii, nu se poate expune asupra vinovăției persoanelor care nu au fost puse sub învinuire pe cauza penală existentă în procedură și examinată în ansamblu. Acest fapt presupune că, deși probele la dosar demonstrează existența faptelor incriminate prin rechizitoriu, acestea nu pot fi reținute în privința acelor persoane care nu figurează în calitate de inculpați pe dosarul examinat în speță - cauza penală nr. 1-1361/2019.*

În al doilea rând, *organul judiciar va aprecia toate probele administrate*, deoarece numai în acest fel își va forma convingerea completă cu privire la învinuirea formulată. Vor fi analizate toate elementele probatorii, plecând de la sursa din care au provenit, mijlocul de probă prin care

au fost administrate, pentru a se stabili gradul de încredere pe care îl prezintă. Dacă mijlocul de probă prezintă îndoieli în ceea ce privește credibilitatea, poate fi verificat prin alte mijloace de probă sau prin administrarea de probe noi.

Sentința cu privire la existența infracțiunii și a vinovăției inculpatului se va lua în urma unei operațiuni de sinteză, prin *aprecierea tuturor probelor administrate* (art. 27 alin.(1) din Codul de procedură penală) și care *au fost cercetate în ședința de judecată* (art. 384 alin.(4)). De la apreciere nu trebuie exclusă nicio probă administrată, fiind necesar să se stabilească dacă acestea exprimă aceeași concluzie față de acuzația formulată. Soluția instanței nu poate fi formulată doar pe anumite probe, selectiv alese. Instanța va trebui să adopte o hotărâre cu trimitere la toate probele administrate în timpul cercetării judecătorești.

Dacă apar contradicții, constatându-se că probele nu se pot concilia, cele care nu se încadrează în ansamblul probator al cauzei nu pot fi eliminate, pur și simplu, ele urmează a fi apreciate și găsită motivația de ce nu exprimă adevărul, întrucât toate probele se referă la aceleași fapte [25, p. 98].

Dacă în ultimul cuvânt al inculpatului sau la deliberare instanța constată că, în urma aprecierii probelor, nu își poate forma convingerea dincolo de orice îndoială rezonabilă, poate dispune *reluarea cercetării judecătorești*, pentru a completa probațiunea. În conformitate cu art. 376 alin.(3) din Codul de procedură penală, dacă inculpatul, în ultimul cuvânt, relevă fapte sau împrejurări noi, esențiale pentru soluționarea cauzei, instanța poate dispune reluarea cercetării judecătorești pentru verificarea acestora. La fel, conform art. 383 alin.(1) din CPP, dacă, în cursul deliberării, instanța constată că o anumită circumstanță necesită concretizare pentru justa soluționare a cauzei, instanța poate relua cercetarea judecătorească, prin încheiere motivată.

Felul în care instanța de judecată raționează cu privire la aprecierea probelor pentru a-și forma convingerea poate fi supus verificării, *prin contestarea actului judecătoresc în instanța ierarhic superioară* [3, p. 301]. Controlul aprecierii probelor poate fi observat la orice fază a procesului penal. De exemplu, hotărârea pronunțată în prima instanță se supune căilor de atac, iar instanța care soluționează calea de atac verifică modul în care au fost administrate probele la prima instanță, poate să accepte administrarea probelor noi, să ofere o interpretare nouă probelor deja administrate.

Aprecierea probelor la modificarea învinuirii

Modificarea învinuirii la judecarea cauzelor penale în instanța de fond se efectuează conform art. 325 alin.(2) și art. 326 din Codul de procedură penală. Normele citate admit modificarea învinuirii în instanța de judecată, dacă prin aceasta nu se agravează situația inculpatului și nu se lezează dreptul lui la apărare. În același timp, modificarea învinuirii este posibilă și în sensul agravării situației inculpatului, în condițiile prescrite de art. 326 din CPP.

Deseori, modificarea învinuirii în instanța de judecată este privită ca o extindere a procesului penal, iar unii autori ruși (T. Vilkova, S. Nasonov [21, p. 153]) descriu că modificarea învinuirii la judecarea cauzei în fond ar constitui o ingerință a procurorului în judecarea cauzei.

Dreptul procurorului, prevăzut de art. 326 alin.(1) din Codul de procedură penală, de a modifica învinuirea, „dacă probele cercetate în ședința de judecată dovedesc incontestabil că inculpatul a săvârșit o infracțiune mai gravă decât cea incriminată anterior”, se realizează prin emiterea unei ordonanțe, iar instanța are obligația de a o accepta ori de câte ori există probe incontestabile. În lumina hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a R. Moldova din 24.12.2012 [7], „acest drept al procurorului de a modifica învinuirea în judecată este proporțional cu situația care a determinat-o – săvârșirea de către inculpat a unei infracțiuni mai grave. Or, procurorul nu poate fi lipsit de dreptul de a-și exercita atribuțiile sale potrivit art. 124 din Constituție”.

Evidențiem că instanța de judecată nu este în drept să respingă demersul procurorului de modificare a învinuirii în faza de judecare a cauzei. Acest adevăr a fost relevat și de autorul A. Morcov [9, p. 45] - „este inadmisibil ca acuzatorul care descoperă în cadrul procesului penal noi circumstanțe incriminatoare să fie în imposibilitate de a aplica părghiile legale pentru calificarea corectă și echitabilă a faptelor comise de inculpat. Or, în caz contrar, scopul legii procesuale și materiale ar fi iluzoriu, fiind încălcat astfel dreptul la un proces echitabil al părții vătămate și al societății, care acuză persoana prin intermediul procurorului”.

Analizând practica instanțelor de judecată cu privire la modificarea învinuirii în ședința de judecată, în sensul agravării ei, constatăm lipsa uniformității și aplicarea incorectă a prevederilor art. 326 din Codul de procedură penală, circumstanțele incriminatoare ale săvârșirii infracțiunii fiind raportate greșit la cazurile prevăzute de legiuitor. În acest context, prezentăm mai jos următoarea speță din practica judiciară.

Prin Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, din 19.10.2015, A.C. a fost achitat de săvârșirea infracțiunii prevăzută în art. 328 alin.(3) lit.d) din Codul penal, din motiv că fapta nu întrunește elementele infracțiunii. În cadrul ședinței de la Curtea de Apel Chișinău, procurorul și-a modificat învinuirea. Curtea de Apel a respins, ca contrară prevederilor art. 326 alin.(1) din Codul de procedură penală, ordonanța înaintată de procuror în cadrul ședinței instanței de apel, privind modificarea învinuirii în sensul agravării. Instanța de apel a motivat că, în speță, procurorul a înaintat inculpatului o învinuire neclară, ne-concretă și lipsită de suport legal, fapt ce contravine principiului legalității prevăzut de art. 7 din Codul de procedură penală, principiului asigurării dreptului la apărare stipulat în art. 17 din CPP, articolelor 23 și 26 din Constituție.

Instanța de apel a mai indicat că în acuzarea de bază înaintată la urmărirea penală, inclusiv prin rechizitoriu, inculpatului i-a fost incriminat semnul calificativ – cauzarea de urmări grave „intereselor publice”, cauza fiind judecată în aceste limite, conform prevederilor art. 325 din Codul de procedură penală, iar după declararea neconstituțională a sintagmei „intereselor publice sau” de către Curtea Constituțională prin Hotărârea din 27.06.2017, după examinarea cauzei în apel, nu poate fi acceptată modificarea învinuirii în sensul agravării, or, la caz lipsește apelul procurorului.

În aceeași cauză, Curtea Supremă de Justiție a admis recursul ordinar declarat de procuror, a casat total decizia Curții de Apel Chișinău și a dispus rejudecarea cauzei de către instanța de apel, în alt complet de judecată. Motivarea instanței supreme a fost că, în primul rând, învinuirea a fost modificată, dar nu în sensul agravării ei, fiind înlocuită sintagma „intereselor publice” cu sintagma „bugetului de stat”, iar în al doilea rând, cauza penală în instanța de apel s-a examinat doar la apelul declarat de procuror. Astfel, afirmația din decizia instanței de apel, precum că sentința nu este atacată cu apel de către procuror, este una care nu corespunde stării de fapt [4].

Aprecierea probelor în cazul renunțării procurorului la învinuire

Anumite consecințe juridice în legătură cu aprecierea probelor se produc în cazul **renunțării procurorului la învinuire**. Astfel, în conformitate cu art. 320 alin.(5) din Codul de procedură penală, dacă, la judecarea cauzei, ansamblul de probe cercetate de instanța de judecată nu confirmă învinuirea adusă inculpatului, procurorul este obligat să renunțe la învinuire. Renunțarea procurorului la învinuire atrage adoptarea de către

instanța de judecată a unei sentințe de achitare sau de încetare a procesului penal.

Aprecierea probelor efectuată de către procuror, din punctul de vedere al suficienței lor, devine obligatorie pentru instanța de judecată. Dacă procurorul renunță la învinuire în ședința de judecată, instanța este obligată de a adopta una din două soluții: sentință de achitare ori hotărâre de încetare a procesului penal. Instanța de judecată va adopta soluția fără a mai ține cont de opiniile victimei și a participanților la procesul penal [24, p. 246].

Evidențiem faptul că în Federația Rusă există hotărârea Curții Constituționale din 20.04.1999 [23], care oferă răspuns la toate întrebările care iau naștere în legătură cu renunțarea procurorului la învinuire în ședința de judecată. Unii procesualiști ruși aduc critici la hotărârea dată, invocând faptul că are o serie de neajunsuri care dau naștere la consecințe negative. În primul rând, judecătoria încetează să mai fie independenți în adoptarea hotărârilor – activitatea lor este dependentă de poziția procurorului. Cu alte cuvinte, dacă judecătorul nu este de acord cu poziția procurorului și a victimei, care a renunțat la învinuire, atunci, conform opiniei Curții Constituționale, cercetarea judecătorească va înceta [20, p. 35]. În al doilea rând, se încalcă principiul publicității: interesele personale prevalează asupra intereselor publice. În al treilea rând, adevărul obiectiv nu a fost stabilit de către instanța de judecată – adevărul nu va triumfa [19, p.14]. La rândul său, lu. Orlov oferă un alt exemplu în acest sens: a mitui (sau a intimida) o persoană pentru a rosti o singură frază - „renunț la acuzație” - este cu mult mai ușor decât, să zicem, a convinge o echipă de anchetatori, o ierarhie de procurori supraveghetori sau un complet de judecatori [22, p. 19].

În Republica Moldova cercetarea valențelor juridice ale renunțării procurorului la învinuire în faza judecării cauzei a fost cercetată de T. Vîzdoagă. În publicația sa științifică „Renunțarea procurorului la învinuire: între lege și realitate” [17, p. 8], autoarea a indicat expres că, *în toate cazurile, chiar dacă convingerea judecătorului nu coincide cu poziția procurorului de renunțare la învinuire, justițiarul este obligat să se conformeze prin adoptarea unei sentințe de achitare, după caz, de încetare a procesului penal – cerință dictată de imperativele caracterului contradictorial al procesului penal*. Așadar, renunțarea acuzatorului la învinuire în faza judecării cauzei penale are consecințe obligatorii pentru instanța de judecată.

Analizând instituția renunțării procurorului la învinuire, F. Coșțișanu a concluzionat că legea procesual-penală din Republica Moldova ar trebui să fie mai flexibilă și să permită procurorului să ex-

prime renunțarea la învinuire în cadrul discursului din etapa dezbaterilor judiciare și care este anexat la materialele cauzei penale sub forma concluziilor scrise. În același timp, s-a indicat că în Codul de procedură penală nu există vreo prevedere prin care procurorului să-i fie interzis de a solicita în cadrul dezbaterilor judiciare achitarea inculpatului.

Totuși, cazul renunțării acuzatorului la învinuire în cadrul dezbaterilor judiciare implică următoarele precizări: dat fiind faptul că actul oficial de înaintare a învinuirii este *ordonanța procurorului*, în mod logic și legal, și renunțul la învinuirea adusă trebuie să îmbrace aceeași formă de act procesual oficial emis de către procuror.

Potrivit art. 377 alin.(2) Cod de procedură penală, dezbaterile judiciare constau din cuvântările procurorului, părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile, apărătorului și inculpatului, atunci când apărătorul nu participă la cauza dată sau dacă inculpatul cere cuvântul. Dacă există mai mulți reprezentanți ai părților, ordinea cuvântărilor lor o stabilește instanța.

Alin.(1) al art. 378 din aceeași sursă prevede că, în cuvântările lor, participanții la dezbateri nu au dreptul să se refere la probe noi care nu au fost examinate în cadrul cercetării judecătorești. În cazul în care trebuie prezentate probe noi, participanții la dezbateri pot cere reluarea cercetării judecătorești, indicând, totodată, care anume circumstanțe vor fi cercetate suplimentar și în baza căror noi probe. Instanța, ascultând opiniile celorlalte părți, adoptă o încheiere motivată privind admiterea sau respingerea cererii, sau demersului respectiv.

Analiza cadrului juridic prezentat în raport cu etapele procesului penal duce la concluzia logică că, în cazul în care acuzatorul de stat renunță la învinuirea adusă persoanei, este obligatorie reluarea cercetării judecătorești, astfel încât acest act procesual să fie prezentat instanței de judecată și anexat la materialele cauzei penale. Or, esența procedurii dezbaterilor judiciare, care constă în *cuvântările* participanților la proces, nu permite prezentarea de noi probe, inclusiv acte procesuale. Soluția legală oferită în acest sens de art. 378 alin. (1) Cod de procedură penală constituie reluarea cercetării judecătorești.

Prevederi legale în materia renunțării procurorului la învinuire au existat în Codul de procedură penală în redacția din 1961 [1] (abrogat). În art. 217 alin.(4) din CPP era stipulat că *renunțarea procurorului la învinuire se face în scris și atrage adoptarea de către instanța de judecată a unei sentințe de achitare sau de clasare a procesului*. Manifestă interes faptul că în redacția inițială a Codului de procedură penală în vigoare renunțarea procuro-

rului la învinuire nu a fost reglementată. Instituția renunțării procurorului la învinuire a fost inserată în actualul Cod de procedură penală prin Legea nr. 66 din 05.04.2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al R. Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003 [8], potrivit căreia art. 320 a fost completat cu alin.(5) în redacția pe care o avem în prezent.

Conform datelor statistice prezentate în Raportul privind activitatea Procuraturii Republicii Moldova pentru anul 2020 [12], în 12 luni ale anului de referință, instanțele de judecată de toate nivelurile au pronunțat 266 sentințe de achitare, după cum urmează: 202 - cauze penale pronunțate de către instanțele de fond, 62 - cauze penale pronunțate de către instanțele de apel, 2 - decizii pronunțate de Curtea Supremă de Justiție. La nivelul instanțelor de fond, ponderea persoanelor care au fost achitate în anul 2020 este de 2,5% din totalul de sentințe pronunțate, iar în perioada similară a anului 2019 ponderea persoanelor achitate a constituit 2,6%.

Considerăm relevant a prezenta o situație de caz din care vom constata felul în care instanța de fond a motivat sentința de achitare a inculpatului D. M., învinuit de comiterea unei infracțiuni împotriva justiției, sentință care a fost pronunțată urmare a renunțării procurorului la învinuire.

Astfel, prin sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani, din 11.11.2019, dosarul nr.1-1129/17 [16], s-a hotărât achitarea lui M. D., fost judecător, învinuit de săvârșirea infracțiunii prevăzută în art. 307 alin.(2) lit.c) din Codul penal (*Pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii*), din motiv că fapta nu întrunește elementele infracțiunii.

În ședința de judecată, acuzatorul de stat a înaintat ordonanța privind renunțarea integrală la învinuire, motivând că, urmare a cercetării probelor în instanța de judecată, călăuzindu-se de lege și apreciind probele administrate în cadrul procesului penal, concluzionează că suportul probatoriu administrat pe caz probează doar elementele de subiect, obiect și latura obiectivă ale compoziției de infracțiune prevăzută de art. 307 alin. (1) Cod penal, însă nu și latura subiectivă ale acțiunilor inculpatului D.M., adică intenția directă și motivul comiterii infracțiunii.

Drept consecință, în ședința de judecată, procurorul în Procuratura Anticorupție a renunțat integral la învinuirea înaintată față de D.M., acuzat de comiterea infracțiunii prevăzută în art. 307 alin.(2) lit.c) din Codul penal, din motiv că acțiunile acesteia, în circumstanțele stabilite pe parcursul cercetării judecătorești, nu întrunesc elementele compoziției de infracțiune.

În sentința de achitare, instanța de judecată a motivat că convingerea procurorului în privința vinovăției persoanei s-a întemeiat pe rezultatele aprecierii probelor administrate în cauza penală, or, procurorul este persoana care asigură punerea în aplicare inclusiv a principiului prezumției de nevinovăție. Aceasta înseamnă că procurorul nu este obligat să susțină învinuirea cu orice preț, ci doar în măsura în care, din probele existente la dosar și apoi din toate datele cu privire la faptă și făptuitor, descoperite sau confirmate în cursul cercetării judecătorești sau al dezbaterilor, se mențin temeiurile învinuirii. De aceea, procurorul este obligat să înainteze și concluzii de achitare a inculpatului, atunci când constată că cercetarea judecătorească a probelor nu confirmă învinuirea. Din aceste considerente, renunțarea procurorului la învinuire, înscrisă în art. 320 alin.(5) din Codul de procedură penală, este pentru procuror o obligație și, prin urmare, este una dintre atribuțiile sale.

În contextul în care acuzatorul de stat invocă asupra neîntrunirii laturii subiective a infracțiunii prevăzută în art. 307 din Codul penal, imputată lui D.M., și renunțând prin ordonanța din 11.10.2019 la învinuirea înaintată, instanța de judecată nu are temei de a trece la analiza complexă a probatoriului cercetat în ședința de judecată și a se expune asupra acestora. Or, în speță lipsește acuzația, în calitatea sa de condiție *sine qua non* a răspunderii penale. Instanța de judecată ajunge la concluzia că, de fapt, a avut loc un caz de recunoaștere a probelor de bază ale acuzării ca fiind inadmisibile și, respectiv, au generat excluderea lor din lista probelor. Cele menționate au dus la schimbarea convingerii procurorului și, ca urmare, a atras după sine și renunțarea la învinuire.

În acest caz se evidențiază și rolul acuzatorului de stat la aprecierea probelor în cadrul instanței de judecată, care, în rezultatul cercetării judecătorești, poate constata insuficiența probatoriului prezentat pentru demonstrarea vinovăției, fiind obligat moral și legal să renunțe în acest caz la învinuire. Or, procurorul este subiectul care trebuie să cerceteze toate versiunile care învinovătesc și dezvinovătesc persoana, iar dacă la faza de urmărire penală a fost adoptată o decizie de învinuire greșită acesta are dreptul de a corecta eroarea admisă prin renunțarea la învinuire, bazată pe întreg probatoriul cercetat în ședința de judecată.

Concluzii

Făcând o analiză a întregului tablou prezentat, putem conchide că aprecierea probelor în cursul cercetării judecătorești urmează a fi realizată cu asigurarea unui echilibru între părțile acuzării și apărării.

Aprecierea probelor constituie o activitate care trebuie realizată cu respectarea anumitor reguli. La etapa cercetării judecătorești, instanței de judecată îi revine o serie de obligații privind aprecierea probelor: probele administrate urmează a fi cercetate nemijlocit în ședința de judecată; de la apreciere nu trebuie exclusă nicio probă administrată; instanța de judecată va cerceta sursa din care provin probele și mijloacele prin care au fost administrate.

Concluzia de bază pe care o desprindem este că, în faza de judecare a cauzei penale, doar judecătorul și procurorul sunt subiecții procesuali care apreciază probele în conformitate cu art. 27 din Codul procedură penală (*Libera apreciere a probelor*) și doar ei pot să adopte hotărâri procesuale cu rol important în aprecierea finală a probelor.

În aparență, am putea considera că aprecierea probelor o poate face și alți subiecți procesuali (inculpatul, partea vătămată, partea civilmente responsabilă, apărătorul etc.) prin cereri, plângeri, obiecții înaintate judecății. Însă, luând în considerație că aprecierea probelor efectuată de către acești subiecți procesuali (alții decât organul judiciar și procurorul) nu poate fi exprimată în acte procesuale (de procedură), aprecierea respectivă poartă caracter de opinie subiectivă și recomandare pentru instanța de judecată. Cu toate acestea, prezentarea actelor cu caracter oficial de către partea apărării nu diminuează în nici un mod rolul și influența avocatului la faza de administrare și cercetare a probelor.

Cu toate acestea, subiectul principal de apreciere a probelor în rezultatul unui proces judiciar în cadrul instanței de judecată este judecătorul. Anume el este abilitat prin lege de a aprecia fiecare probă din punct de vedere al pertinentei, concludenței, utilității și veridicității ei, iar toate probele în ansamblu – din punct de vedere al coroborării lor. Tot el este obligat să aprecieze probele conform propriei convingeri, formate în urma examinării lor în ansamblu, sub toate aspectele și în mod obiectiv, călăuzindu-se de lege, urmând să emită actul final – sentința motivată. Pentru a ajunge la această finalitate, practica judiciară ne demonstrează că organul judiciar trebuie să manifeste profesionalism și efort intelectual constant absolut la fiecare etapă de judecare a cauzei penale.

Referințe bibliografice:

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova din 24.03.1961. În: *Veștile Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești*, 1961, nr. 10 (abrogat).
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Nr.122-XV din 14 martie 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.
3. Crișu A. Drept procesual penal. Partea generală. Ediția a 2-a. București: Hamangiu, 2017. 632 p.
4. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 05.06.2018. Dosar nr. 1ra-768/2018. Arhiva Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani.
5. Dolea Ig. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova: (comentariu aplicativ):* Textul cu modificări legislative operate până la 1 septembrie 2016. Chișinău: Cartea Juridică, 2016. 1172 p.
6. Dolea Ig. ș.a. *Drept procesual penal*. Chișinău: Cartier juridic, 2005. 641 p.
7. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 12 din 24.12.2012 „Cu privire la unele chestiuni ce vizează participarea procurorului la judecarea cauzei penale”. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2013, nr. 6, p. 20.
8. Legea nr. 66 din 05.04.2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122-XV din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 155-159.
9. Morcov A. Modificarea acuzării în ședința de judecată în sensul agravării ei. Probleme de drept procesual-penal. În: *Revista Națională de Drept*, 2017, nr. 9 (203), p. 40-45.
10. Petrușca S. Avocatul – subiect sau participant la formarea convingerii asupra aprecierii probelor în procesul penal. În: *Materialele conferinței naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, Științe juridice și economice*. Chișinău, 7-8 noiembrie 2020. Vol. 2. Chișinău: CEP USM, 2020, p. 184-185.
11. Prisac A. Aprecierea probelor în procesul civil. În: *Legea și viața*, 2017, nr. 3 (303), p. 24-27.
12. Raport privind activitatea Procuraturii Republicii Moldova pentru anul 2020. <http://procuratura.md/file/Raport%20de%20activitate%20a%20Procuraturii%20Republicii%20Moldova%20pentru%20anul%202020.pdf> (vizitat 12.02.2022).
13. Rusu V., Gherasim D. Unele reflecții asupra limitelor cercetării judecătorești în procesul penal al Republicii Moldova. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr. 8(178), p. 27-32.
14. Rusu V., Gherasim D., Botnaru C. Locul și rolul cercetării judecătorești în cadrul fazei de examinare a cauzei penale în prima instanță de judecată. În: *Revista științifico-practică și informativă de drept „Avocatul poporului”*, 2016, nr. 1-3, p. 22-28.
15. Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, din 02.11.2020. Dosar nr. 1-1361/2019. Sentința casată prin Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 05.10.2021. Dosar nr. 1a-245/21. Arhiva Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani.
16. Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, din 11.11.2019. Dosar nr. 1-1129/17. Arhiva Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani.
17. Vîzdoagă T. Renunțarea procurorului la învinuire: între lege și realitate. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2021, nr. 2 (57), p. 6-11.
18. Volonciu N. ș. A. Codul de procedură penală comentat. Ediție aniversară. București: Hamangiu, 2017. 1682 p.
19. Алтунян Э. Э. Свобода оценки доказательств по внутреннему убеждению как принцип процессуального права. В: *Журнал „Форум молодых ученых”*, 2021, № 7(59), с. 11-19.
20. Васильев О.Л. *Справедливость на досудебных стадиях уголовного процесса России: монография*. Москва: Юрлитинформ, 2017. 344 с.
21. Вилкова Т.Ю., Насонов С.А. *Принцип участия граждан в осуществлении правосудия в уголовном судопроизводстве: монография*. Москва: Юрайт, 2021. 261 с.
22. Орлов Ю.К. *Основы теории доказательств в уголовном процессе*. Научно-практическое пособие. Москва: Проспект, 2001. 144 с.
23. Постановление Конституционного Суда РФ от 20 апреля 1999 г., пг. 7-П „По делу о проверке конституционности положений пунктов 1 и 3 части первой статьи 232, части четвертой статьи 248 и части первой статьи 258 Уголовно-процессуального кодекса РСФСР”. В: *Собрание законодательства Российской Федерации*, 1999, № 17.
24. Прокопенко А.А. Оценка достаточности доказательств судом на стадии судебного разбирательства. В: *Научный журнал Кубанского государственного аграрного университета*, 2008, № 36, с. 240-248.
25. Рябинина Т.К. *Деятельность суда по назначению и подготовке уголовного дела к судебному заседанию в механизме реализации судебной власти: Монография*. Москва: Юрлитинформ, 2021. 216 с.

